

4 Model longitudinalnega raziskovanja bralnih navad za knjižničarje

Sabina Fras Popović, Miha Kovač, Petra Javrh, Tjaša Jug, Katarina Švab, Polona Vilar

Izvleček

Prispevek na podlagi teorije in opravljenih raziskav podaja vsebinska in metodološka priporočila za longitudinalno raziskovanje bralne kulture in bralnih navad knjižničarjev v slovenskem prostoru, vključno s predlogom vprašalnika ter deležnikov izvajanja tega raziskovanja.

Uvod

V tem poglavju je predstavljen predlog longitudinalnega raziskovanja bralnih navad knjižničarjev v slovenskem prostoru, kakršnega do sedaj še ni, predvsem s poudarkom na ugotavljanju bralne kulture na delovnem mestu, kar je v primeru poklica knjižničarja posebnost. Zasnovan je tudi merilni instrument (vprašalnik), za katerega menimo, da omogoča kakovostno in področju prilagojeno raziskovanje v okviru tovrstnih longitudinalnih raziskav. S tem tudi v vsebinskem ter metodološkem smislu zaokrožujemo opravljeno raziskavo ter jo umeščamo v kontekst zamisli odločevalcev po longitudinalnem spremljanju stanja bralne kulture in bralnih navad slovenskih strokovnih knjižničarskih delavcev (Haramija, 2025; Haramija idr., 2025; Švab idr., 2025; Fras Popović idr., 2025; Fras Popović in Vilar, 2025, Fras Popović in Vilar, 2026a; Fras Popović in Vilar, 2026b ter *Bralna kultura v knjižničnem prostoru*, 2026).

V nadaljevanju navajamo prilagojen vprašalnik na podlagi vprašalnika, ki je bil uporabljen v ciljnem raziskovalnem projektu *Bralni vzori*, saj smo ga dopolnili (Zdolšek, 2025) in prilagodili glede posebnosti knjižničarskega poklica ter povratne informacije po izvedbi ankete med knjižničarji. Za v nadaljevanju objavljeni vprašalnik menimo, da bi lahko služil kot dobro orodje za pridobivanje prepotrebnih longitudinalnih podatkov o stanju bralne kulture knjižničnih delavcev in bralni kulturi na delovnem mestu knjižničarjev. Menimo, da šele z longitudinalno zbranimi podatki in temu ustreznimi analizami lahko dobimo dovolj širok pogled v stanje tako občutljivega procesa, kot je razvoj in spodbujanje bralne kulture tistih, katerih delovne naloge so vezane tudi na spodbujanje bralne kulture različnih deležnikov širše javnosti. Če se želijo knjižnični strokovni delavci učinkovito razvijati kot bralni vzori,

ki bodo pozitivno vplivali na bralno kulturo otrok, mladostnikov in odraslih, potem se morajo najprej sami zavedati številnih razsežnosti pomena branja, predvsem pa morajo imeti dobro razvito bralno kulturo, saj so bralne navade pri knjižničarskem poklicu umeščene v nabor specifičnih kompetenc, potrebnih za kakovostno opravljeno delo. Kot smo že utemeljevali: številne raziskave kažejo na pozitivno povezanost med bralno kulturo učiteljev in njihovih učencev (Haramija, 2025; Haramija idr., 2025), prav podobno pa se je pokazalo v naših analizah za knjižnično področje, ko smo podrobneje analizirali bralno kulturo in njen vpliv na strokovno udejstvovanje strokovnih knjižničnih delavcev. Izhajali smo tudi iz predpostavke, da se bralne navade za profesionalni namen ne oblikujejo spontano, temveč nanje vplivajo različni osebni, strokovni in okoljski dejavniki.

»Eden izmed najbolj jasnih pokazateljev bralne kulture sta pogostost pristočnega branja in količina časa, ki ga posameznik v povprečju nameni branju, saj dejansko najbolje odražata njegovo notranjo motivacijo za branje,« je za vzgojitelje, osnovnošolske in srednješolske učitelje ugotovila Pečjak (2025, str. 14). Podobno smo s pomočjo nekoliko drugačne metodologije kot Pečjak ugotavljali za knjižnične delavce. Pečjak v zaključkih svojih analiz poudarja, da sta se kot »najmočnejša napovednika dobre bralne kulture strokovnih delavcev pokazala interes in kompetentnost. Interes za branje je tisti, ki najmočnejše napoveduje pogostejše branje za razvedrilo, povprečen čas branja na teden in pogostejšo izposojajo knjig iz knjižnic pri vseh skupinah strokovnih delavcev. Te bralne navade vzgojiteljev in učiteljev pa so potem povezane s pogostejšimi dejavnostmi za razvoj bralne kulture pri otrocih in mladostnikih.« (Prav tam, str. 21) Tako smo skupaj s Pečjak lahko pritrdili ugotovitvi, da tudi knjižničarji kot profesionalni bralci »brez dobro razvite lastne bralne kulture ne bodo mogli uspešno razvijati bralne kulture otrok in mladostnikov« (prav tam, str. 21) ter da razvita bralna kultura ne pomaga le k njihovi osebni, pač pa tudi k profesionalni rasti in je kot taka pomemben dejavnik njihove kompetentnosti. Glede na specifične analize smo lahko namreč prav na osnovi podatkov o knjižničarjih sicer ugotovili, da so slovenski strokovni in vodstveni delavci v knjižnicah redni bralci, saj preberejo veliko knjig, ravno tako pa sami sebe večinoma označujejo za dobre bralce, hkrati pa branje označujejo za svojo najljubšo pristočno aktivnost (Švab idr., 2025, str. 86). Iz tega bi upravičeno lahko sklepali, da je stanje vsaj na področju knjižnične dejavnosti dobro. Podrobnejše analize pa so nas vendarle vodile k zaključku, da »pomembne razlike med bralnimi praksami različnih vrst knjižničarjev kažejo tudi na potrebo po premišljenem načrtovanju in prilagojenih pristopih pri izvedbi strokovnih usposabljanj in spodbud za branje, ki bi prispevali h krepitvi bralne kulture znotraj celotnega knjižničarskega poklica. Čeprav rezultati raziskave

kažejo na to, da je v nekaterih knjižnicah branje del tedenske delovne obveznosti, ta pristop v vseh knjižnicah ni prepoznan kot ključen za strokovni razvoj zaposlenih. Nekateri knjižničarji zato svojo bralno kondicijo vzdržujejo v okviru različnih bralnih projektov in knjižnih klubov, ki pa so običajno splošne narave ali pa so del zaprtih skupin znotraj posamičnih knjižnic» (Švab idr., 2025, str. 90–91). Menimo, da navedeno utemeljuje naš predlog, zakaj bi bilo treba uvesti longitudinalno spremljaje stanja na področju knjižničarstva.

Vsebinski in metodološki predlog longitudinalnega raziskovanja na osnovi opravljene raziskave

Raziskava, ki smo jo predstavili v tej publikaciji, predstavlja poleg že do sedaj izjemno zanimivih vsebinskih ugotovitev (nekatero objavljene tudi že v Haramija, 2025; Haramija idr. 2025; Švab idr., 2025; Fras Popović idr., 2025 in Bralna kultura v knjižničnem prostoru, 2026) tudi dragoceno vsebinsko in metodološko izhodišče za prihodnje raziskovanje. Predlagamo longitudinalni pristop, saj smo prepričani, da bi morali raziskavo ponoviti vsakih pet let z namenom spremljanja razvoja, trendov itd., obenem pa so nujne tudi primerjave z relevantnimi že opravljenimi raziskavami, kot sta Knjiga in bralci VII (Gerčar idr., 2024) ter Spretnosti odraslih – PIAAC (OECD, 2016). V ta namen je zasnovan vprašalnik, ki bi ga lahko skozi daljši čas uporabljali za zagotavljanje longitudinalnih podatkov in ima po našem mnenju prav zaradi tega dolgoročno veljavnost.

Raziskovalni problem

Pri raziskovanju bralnih navad knjižničarjev nas zanima povezava med njihovimi bralnimi navadami, vezanimi tako na prostočasno kot tudi profesionalno branje, vrednote in prepričanja o branju ter vpliv teh na njihovo delo in še posebej bralna kultura v delovnem okolju. Iz tega razloga pri knjižničarjih raziskujemo branje za namen preživljanja prostega časa in branje za profesionalni in strokovni razvoj ter za pripravo na delo in to povezujemo z njihovimi mnenji o branju (o sebi ter na splošno) ter značilnostmi njihovega delovnega okolja, da bi ugotovili na vseh teh področjih pomembne vrzeli, ki ovirajo njihovo kakovostno delo in uresničevanje poslanstva knjižnice na področju spodbujanja branja in bralne kulture. S pridobljenimi rezultati bi pomagali pri ustreznem sprejemanju odločitev za spremembe, ki bi se usmerile v preseganje sedaj zaznanega stanja, ko že splošna družbena klima, seveda pa tudi samo delovno okolje na strokovne delavce pogosto delujeta nespodbudno ali jih celo ovirata pri strokovnem razvoju in kakovostnem opravljanju dela.

Priporočena metodologija in vzorčenje

Raziskavo naj bi izvajali v petletnem ciklu, s pomočjo spletnih orodij, metoda bi bila anketa, s katero bi skušali doseči čim večji numerus. Predlagamo naključno ali sistematično vzorčenje strokovnih delavcev v vseh vrstah knjižnic ter enoten vprašalnik, pri čemer to pomeni, da določenih vidikov, ki so specifični le v določenih vrstah knjižnic, ne moremo raziskovati v zelo velike podrobnosti. Seveda je pristop k vzorčenju oziroma so razpoložljive možnosti odvisne od razpoložljivih podatkov o populaciji (na ta problem pri tokratni raziskavi smo opozorili v metodološkem razdelku te in predhodne publikacije, enako tudi Fras Popović idr., 2025) in ga je za kakovostno raziskovanje nujno treba obravnavati na ravni odločevalcev na nacionalnem nivoju. To pomeni, da bi bilo treba poskrbeti za zbiranje ustreznih podatkov o populaciji strokovnih knjižničnih delavcev ter vodij knjižnic – seveda ob ustreznih dogovorih glede ustreznosti, vrst, obsega itd. teh podatkov. Raziskavo bi izvajal Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo FF UL v sodelovanju s partnerji iz knjižničnega okolja (npr. NUK, UKM, ZBDS, ZSK).

Instrument

Pričujoči vprašalnik je nastal na osnovi vprašalnika za pridobivanje vpogleda v bralne navade in namene branja ter prepoznavanje vloge delovnega okolja. Tega smo za ugotavljanje bralnih navad strokovnih in vodstvenih delavcev v knjižnicah razvili in uporabili v okviru ciljnega raziskovalnega projekta *Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah* (Haramija idr., 2025). V omenjenem ciljnem raziskovalnem projektu je bila metodologija dogovorjena za celoten projekt, torej za vse ciljne skupine, pri katerih smo želeli dobiti vpogled v njihove bralne navade in namene branja ter prepoznati vlogo delovnega okolja. Posamezni vprašalniki za specifično okolje knjižničnega prostora s prilagoditvami izhajajo iz vprašalnika za učitelje, ki je bil v ciljnem raziskovalnem projektu postavljen kot izhodiščni vprašalnik za vse ciljne skupine (Fras Popović idr., 2025).

Vprašalnik za knjižnične delavce (skupaj z variacijami za posamezne specifične podskupine), ki ga opišejo Fras Popović idr. (2025) ter Švab idr. (2025), je bil podrobno predstavljen v monografiji (Haramija idr., 2025). S tem vprašalnikom smo v omenjenem ciljnem raziskovalnem projektu pridobili podatke o bralnih navadah in namenih branja knjižničarjev v splošnih, šolskih in visokošolskih knjižnicah v slovenskem prostoru. Služil nam je kot izhodišče za pripravo v tem poglavju predstavljenega vprašalnika longitudinalnega raziskovanja bralnih navad slovenskih knjižničarjev. Izvirni vprašalnik smo še dopolnili in prilagodili glede na izkušnje, ki smo jih pridobili z

njegovo prvo uporabo v ciljnem raziskovalnem projektu, tu ga objavljamo v tej prilagojeni in prenovljeni obliki. Prilagoditve smo izpeljali glede na povratne informacije v fazi anketiranja, po pregledu ugotovitev in primerjavah z drugimi podobnimi raziskavami (npr. Knjiga in bralci VII, PIAAC). Pri vprašalniku smo opustili tista vprašanja, ki so bila oblikovana za potrebe primerljivosti med različnimi profili ali so zagotavljala enoten pristop v okviru ciljnega raziskovalnega projekta, izkazalo pa se je, da v okviru knjižničarstva niso prinesla relevantnih odgovorov.

Po zgledu izvirnega vprašalnika (Fras Popović idr., 2025; Haramija idr., 2025) ima tudi pričujoči vprašalnik splošni in specifični del in vsak od njiju je sestavljen iz dveh sklopov, torej ima vprašalnik skupno štiri dele:

- V prvem delu so vprašanja, s katerimi dobimo vpogled v sociodemografske značilnosti. Te sociodemografske značilnosti kot celota so izbrane v skladu z modelom profesionalnega bralca knjižničarja in ga kot take lahko tudi zelo dobro odlikavajo.
- Poleg primerjav omogočajo tudi nujno potrebni vpogled v stanje in spremembe strokovne knjižničarske populacije, kar ima lahko poleg uporabnosti znotraj te raziskave tudi druge koristi za odločevalce, zaposlovalce, iskalce zaposlitve, zbiralce statističnih podatkov itd.
- V drugem delu so vprašanja, s katerimi dobimo vpogled v odnos do branja in bralne aktivnosti v prostem času. Dodana so tudi vprašanja, zakaj knjižničarji ne berejo v prostem času, kar se spet veže na podrobnejši vpogled v model, ki smo ga predstavili v prejšnjem poglavju.
- V tretjem delu so vprašanja, s katerimi dobimo globlji vpogled v odnos do branja in bralne kulture v delovnem okolju knjižnice, branje za potrebe profesionalnega in strokovnega namena, razmerje med branjem leposlovja in strokovnega gradiva ter poznavanje in uporaba neknjižnega gradiva (na primer e-knjige, zvočne knjige, podkasti). Dodana so tudi vprašanja o tem, kakšni so razlogi, da knjižničarji ne berejo za potrebe profesionalnega in strokovnega namena ter za pripravo na delo.
- V četrtem delu so vprašanja, s katerimi dobimo vpogled v organizacijsko kulturo knjižnice na področju branja, kot so npr. formalna zaveza branju, sistemsko opredeljen čas za branje, vključenost v nacionalne povezave in pogostost izobraževanja s področja branja (v primerjavi z drugimi vsebinami, o katerih se izobražujejo).

Vprašalnik

1. Prosimo, označite svoj spol.

- Moški
- Ženski
- Ne želim odgovoriti

2. Prosimo, označite svojo starost.

- a. manj kot 23 let
- b. od 24 do 28 let
- c. od 29 do 39 let
- č. od 40 do 49 let
- d. od 50 do 65 let

3. Prosimo, označite knjižnično območje, v katerem ste zaposleni.

- Celjsko
- Dolenjsko
- Gorenjsko
- Goriško
- Koroško
- Obalno-kraško
- Osrednjeslovensko
- Pomursko
- Spodnjepodravska
- Štajersko

4. Prosimo, označite regijo, v kateri ste zaposleni.

- Gorenjska
- Goriška
- Jugovzhodna Slovenija
- Koroška
- Obalno-kraška
- Osrednjeslovenska
- Podravska
- Pomurska
- Posavska

- Primorsko-notranjska
- Savinjska
- Zasavska

5. Prosimo, označite, kaj velja za vas.

- Zaposlen sem kot strokovni delavec v šolski knjižnici.
- Zaposlen sem kot strokovni delavec v splošni knjižnici.
- Zaposlen sem kot strokovni delavec v visokošolski knjižnici.
- Zaposlen sem kot strokovni delavec v specialni knjižnici
- Zaposlen sem kot strokovni delavec v nacionalni knjižnici.

6. Število let delovne dobe:

- manj kot 1 leto
- 1–3 leta
- 4–7 let
- 8–15 let
- 16–30 let
- več kot 30 let

7. Število let delovne dobe na področju knjižnične dejavnosti:

- manj kot 1 leto
- 1–3 leta
- 4–7 let
- 8–15 let
- 16–30 let
- več kot 30 let

8. Vaš strokovni naziv:

Knjižničar

Knjižničarski referent

Višji knjižničarski referent

Samostojni knjižničarski referent

Višji knjižničar

Bibliotekarski svetovalec

Višji bibliotekarski svetovalec

Samostojni bibliotekarski svetovalec

Bibliotekarski pomočnik

Bibliotekarski referent

Višji bibliotekarski referent

Samostojni bibliotekarski referent

Bibliotekar

Samostojni bibliotekar

Višji bibliotekar

Bibliotekarski specialist

Bibliotekar z magisterijem

Bibliotekarski svetovalec

Višji bibliotekarski svetovalec

Nižji bibliotekarski svetovalec

Bibliotekar z doktoratom

Bibliotekarski svetnik

Bibliotekarski višji svetnik

9. Kakšno delo opravljate? (Več možnih odgovorov.)

- strokovno delo z uporabniki (npr. izposoja, referenčna služba, izobraževanje uporabnikov)
- strokovno delo s knjižničnim gradivom (npr. nabavna služba, obdelava in katalogizacija, opremljanje, delo s podatkovnimi bazami, domoznanska dejavnost, medknjižnična izposoja)
- strokovno delo na področju območnosti, promocije, razvoja knjižnice ipd.
- vodstveno delo (načrtovanje, organiziranje, vodenje in nadzorovanje, koordinacija ipd.)
- večina del v knjižnici (sorazmerno opravljanje del, nobeno ne izstopa)
- drugo (napišite):

10. Katera orodja za seznanjanje z literaturo in seznanjanje z aktualnimi vsebinami bralne kulture uporabljate? (Več možnih odgovorov.)

- revija Bukla
- portal Dobreknjige.si
- portal Družinskapismenost.si
- portal Pismen.si

- tuji priporočilni portali (npr. Goodreads)
- drugo (napišite):

Prosimo, upoštevajte, da je izraz branje v tem vprašalniku uporabljen v najširšem smislu. Ta opredelitev velja za vsa vprašanja, razen če je pri posameznem vprašanju navedeno drugače.

11. Kako pogosto so vam starši, stari starši oz. skrbniki brali v otroštvu?

- nikoli ali skoraj nikoli
- manj kot enkrat na mesec
- enkrat ali dvakrat na mesec
- enkrat ali dvakrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan
- ne spomnim se

12. Do kdaj so vam starši, stari starši oz. skrbniki brali?

- Do vstopa v šolo.
- Dokler nisem sam tekoče bral.
- Tudi ko sem že tekoče bral.
- Ne spomnim se.
- Drugo:

13. Kakšne so bile vaše izkušnje z branjem nasploh v obdobju formalnega izobraževanja (od osnovne šole naprej)?

- zelo negativne
- bolj negativne kot pozitivne
- nevtralne
- bolj pozitivne kot negativne
- zelo pozitivne

14. Kdo je najbolj vplival na vas, da ste začeli brati knjige? Izberite en odgovor.

- Starši, sorodniki, domače okolje.
- Knjižničarka v krajevni knjižnici.
- Knjižničarka v šolski knjižnici.
- Šola (učitelji, profesorji).
- Sošolci.
- Obšolske dejavnosti (bralni, dramski krožek ...).
- Prijatelji, znanci.

- Drugo:

15. Označite število vseh tiskanih knjig, ki jih imate doma.

	Doma nimam tiskanih knjig.	Do 50.	Od 51 do 100.	Od 101 do 200.	Več kot 200.
Skupno število vseh knjig	☐	☐	☐	☐	☐
Število strokovnih knjig	☐	☐	☐	☐	☐

16. Za navedene prostočasne aktivnosti ocenite, koliko časa na teden jim v povprečju namenite. Pri odgovarjanju imejte v mislih svoj običajni teden.

[illegible]

Povezovanje z drugimi preko socialnih omrežij in skupin (npr. Facebook, skupine WhatsApp/Viber ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Branje knjig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gledanje televizijskih programov	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Obiskovanje nakupovalnih središč	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umetniško ustvarjanje	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Preživljanje časa z družino	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Priprava na delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Branje dnevnih časopisov, revij	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo:	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Ali bi sebe označili kot bralca?

- da
- ne

18. Koliko knjig ste v zadnjem mesecu prebrali doma (ne glede na jezik)?

19. Koliko knjig ste v zadnjem mesecu prebrali v delovnem okolju (ne glede na jezik)?

20. Kako pogosto sami berete doma iz spodaj navedenih razlogov?

	Nikoli ali skoraj nikoli	Manj kot enkrat na mesec	Enkrat ali dvakrat na mesec	Enkrat ali dvakrat na teden	Vsak dan ali skoraj vsak dan
Za pripravo na delo	☐	☐	☐	☐	☐
Za razvedrilo in sprostitev	☐	☐	☐	☐	☐
Za spremljanje novic	☐	☐	☐	☐	☐
Za profesionalni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
Za osebni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo:	☐	☐	☐	☐	☐

21. Koliko od teh knjig, ki ste jih brali v zadnjem mesecu, je bilo e-knjig?**22. Koliko knjig v slovenščini ste prebrali v zadnjih 12 mesecih?**

	Nič	1 do 3 knjige	4 do 5 knjig	6 do 10 knjig	11 do 20 knjig	Več kot 20 knjig
Število knjig, ki niso vezane na delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število knjig, ki so vezane na delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Ali berete tudi knjige v tujih jezikih?

- da
- ne

24. Kako pogosto berete knjige v tujih jezikih?

- nikoli ali skoraj nikoli
- manj kot enkrat na mesec
- enkrat ali dvakrat na mesec
- enkrat ali dvakrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan

25. Koliko knjig v tujem jeziku ste prebrali v zadnjih 12 mesecih?

	Nič	1 do 3 knjige	4 do 5 knjig	6 do 10 knjig	11 do 20 knjig	Več kot 20 knjig
Število knjig, ki niso vezane na delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število knjig, ki so vezane na delo	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Kako dolgo običajno berete knjige v enem kosu takrat, ko jih berete v prostem času?

- V prostem času ne berem.
- Do 15 minut.
- Od 16 do 30 minut.
- Od 31 do 60 minut.
- Od 1 do 2 uri.
- Več kot dve uri.

27. Kako pogosto berete gradiva v tiskani obliki? Izraz gradivo je uporabljen v najširšem smislu (leposlovje, informativna gradiva) ter se nanaša na branje v službenem in prostem času.

- nekajkrat na leto ali manj
- nekajkrat na mesec
- nekajkrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan

28. Kako pogosto berete navedene vrste gradiva v tiskani obliki? Pri odgovarjanju imejte v mislih zadnjih 12 mesecev.

	Nekajkrat na leto ali manj	Nekajkrat na mesec	Nekajkrat na teden
Leposlovje za odrasle (romani, kratke zgodbe, drame, esejistika, poezija)	☐	☐	☐
Neleposlovna literatura (avto/biografije, publicistika, poljudnoznanstvene knjige)	☐	☐	☐
Strokovna (znanstvena) literatura	☐	☐	☐
Priročniki s področja zdravja, osebnostne rasti in prostega časa, kuharske knjige, popotniški vodiči ipd.	☐	☐	☐
Leposlovne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐
Poučne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐
Žanrska literatura (kriminalke, ljubezenski romani itn.)	☐	☐	☐
Strokovne revije	☐	☐	☐

29. Kako pogosto berete gradiva v digitalni obliki? Izraz gradivo je uporabljen v najširšem smislu (leposlovje, informativna gradiva) ter se nanaša na branje v službenem in prostem času.

- nekajkrat na leto ali manj
- nekajkrat na mesec
- nekajkrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan

30. Kako pogosto berete navedene vrste gradiva v digitalni obliki? Pri odgovarjanju imejte v mislih zadnjih 12 mesecev.

	Nekajkrat na leto ali manj	Nekajkrat na mesec	Nekajkrat na teden
Leposlovje za odrasle (romani, kratke zgodbe, drame, esejistika, poezija)	☐	☐	☐
Neleposlovna literatura (avto/biografije, publicistika, poljudnoznanstvene knjige)	☐	☐	☐
Strokovna (znanstvena) literatura	☐	☐	☐
Priročniki s področja zdravja, osebnostne rasti in prostega časa, kuharske knjige, popotniški vodiči ipd.	☐	☐	☐
Leposlovne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐
Poučne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐
Žanrska literatura (kriminalke, ljubezenski romani itn.)	☐	☐	☐
Strokovne revije	☐	☐	☐

31. Kako pogosto poslušate gradiva v zvočni obliki? Izraz gradivo je uporabljen v najširšem smislu (leposlovje, informativna gradiva) ter se nanaša na poslušanje v službenem in prostem času.

- nekajkrat na leto ali manj
- nekajkrat na mesec
- nekajkrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan

32. Kako pogosto poslušate navedene vrste gradiva v zvočni obliki? Pri odgovarjanju imejte v mislih zadnjih 12 mesecev.

	Nekajkrat na leto ali manj	Nekajkrat na mesec	Nekajkrat na teden
Leposlovje za odrasle (romani, kratke zgodbe, drame, esejistika, poezija)	☐	☐	☐
Neleposlovna literatura (avto/biografije, publicistika, poljudnoznanstvene knjige)	☐	☐	☐
Strokovna (znanstvena) literatura	☐	☐	☐
Priročniki s področja zdravja, osebnostne rasti in prostega časa, kuharske knjige, popotniški vodiči ipd.	☐	☐	☐
Leposlovne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐

Poučne knjige za otroke in mladino	☐	☐	☐
Žanrska literatura (kriminalke, ljubezenski romani itn.)	☐	☐	☐
Strokovne revije	☐	☐	☐

33. Kako pogosto poslušate podkaste?

- nekajkrat na leto ali manj
- nekajkrat na mesec
- nekajkrat na teden
- vsak dan ali skoraj vsak dan

34. Ali spremljate podkaste tudi za strokovne (službene) namene?

- da
- ne

35. Kako pridete do gradiva za branje?

[illegible]

36. Kje ste pridobili znanja o branju in znanja o motivaciji za branje? (Več možnih odgovorov.)

- Pri študiju.
- V programih stalnega strokovnega izpopolnjevanja.
- Na drugih seminarjih (napišite, katerih):
- Drugo:
- Znanj o branju in znanja o motivaciji za branje nisem pridobil/a, ker sem se udeleževal/a izobraževanj na drugih področjih, ki me bolj zanimajo
 - a. Katere vsebine vas zanimajo pri strokovnem izpopolnjevanju?

37. Koliko seminarjev ali drugih oblik izobraževanj o branju, razvoju bralnih zmožnosti in motivaciji za branje ste se udeležili v zadnjih treh letih?

- nobenega
- enega do dveh
- treh do petih
- več kot petih

38. Približno ocenite, koliko ur skupaj je obsegalo vaše dodatno izobraževanje o bralni pismenosti in bralni kulturi v zadnjih treh letih.

- do 2 uri
- od 2 do 10 ur
- od 11 do 25 ur
- od 26 do 50 ur
- več kot 50 ur

39. Koliko vam pridobljena znanja zadostujejo za učinkovito opravljanje dela?

- Imam veliko znanja, to znanje presega zahteve mojega dela.
- Imam dovolj znanja o branju in to znanje zadošča za moje delo.
- Imam nekaj znanja o branju, za delo pa bi potreboval več tega znanja.
- Imam premalo znanja o branju, kar mi otežuje delo.
- Ne znam oceniti, koliko znanja imam in koliko ga potrebujem za učinkovito opravljanje dela.
- Za opravljanje svojega dela potrebujem drugačno znanje. Prosimo, napišite, katero:

40. Kako ocenjujete svoj interes za branje? Pri vsaki postavki izberite odgovor, ki najbolj velja za vas.

	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti se ne strinjam niti se strinjam.	Se strinjam.	Popolnoma se strinjam.
Branje je eden mojih najljubših hobijev.	☐	☐	☐	☐	☐
Rad se pogovarjam o knjigah z drugimi ljudmi.	☐	☐	☐	☐	☐
Vesel sem, če dobim knjigo za darilo.	☐	☐	☐	☐	☐
Branje je zame užitek.	☐	☐	☐	☐	☐
Kadar berem, pozabim na vse drugo.	☐	☐	☐	☐	☐

41. Kot kakšnega bralca bi se označili? Pri vsaki postavki izberite odgovor, ki najbolj velja za vas.

	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti se ne strinjam niti se strinjam.	Se strinjam.	Popolnoma se strinjam.
Mislim, da sem dober bralec.	☐	☐	☐	☐	☐
Nimam težav, kadar se moram z branjem nekaj naučiti.	☐	☐	☐	☐	☐
Izogibam se branju gradiva, ki se mi zdi (pre)težko.	☐	☐	☐	☐	☐
Veliko bralnega gradiva težko razumem.	☐	☐	☐	☐	☐
Mislim, da v branju nisem dober.	☐	☐	☐	☐	☐

42. Kako pomembno se vam zdi branje nasploh? Pri vsaki postavki izberite odgovor, ki najbolj velja za vas.

	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti se ne strinjam niti se strinjam.	Se strinjam.	Popolnoma se strinjam.
Branje je pomembna večšina za človeka.	☐	☐	☐	☐	☐
Vsak človek bi moral veliko brati, saj se z branjem ljudje veliko naučimo.	☐	☐	☐	☐	☐
Branje se mi ne zdi tako pomembno, saj se človek lahko uči tudi drugače.	☐	☐	☐	☐	☐
Branje je med najpomembnejšimi dejavniki uspešnosti v življenju.	☐	☐	☐	☐	☐
Branje je zame zelo pomembno.	☐	☐	☐	☐	☐
Brati v prostem času se mi zdi izguba časa, raje počnem kaj drugega.	☐	☐	☐	☐	☐

43. Ali imate v tedenskem načrtu svojih delovnih obveznosti predviden čas za branje?

- da
 - a Koliko časa imate predvidenega v tedenski delovni obvezi?
- ne

44. Kako ocenjujete bralno kulturo v svojem delovnem okolju? Pri vsaki postavki izberite najustreznejši odgovor.

	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti se ne strinjam niti se strinjam.	Se strinjam.	Popolnoma se strinjam.
Branje je v mojem delovnem okolju razumljeno kot pomembno za strokovni razvoj.	☐	☐	☐	☐	☐

V mojem delovnem okolju velja, da je branje dejavnost, ki naj se je ne izvaja na delovnem mestu in v sklopu delovnega časa.	☐	☐	☐	☐	☐
V mojem delovnem okolju sta branje in prebrana literatura pogosta tema pogovora (vsaj enkrat tedensko).	☐	☐	☐	☐	☐
S sodelavci/kolegi si izmenjujemo ideje o literaturi, ki jo beremo za strokovni razvoj.	☐	☐	☐	☐	☐
S sodelavci/kolegi si izmenjujemo ideje o literaturi za svetovanje za branje.	☐	☐	☐	☐	☐

- 45. Kako pogosto sodelujete (na kakršenkoli način) s strokovnimi delavci na področju vzgoje in izobraževanja pri pripravi in izvedbi učnih ur v izobraževalni ustanovi ali knjižnici?**
- nikoli ali skoraj nikoli
 - nekajkrat na leto
 - enkrat ali dvakrat na mesec
 - enkrat ali dvakrat na teden
- 46. Katere lastne pozitivne izkušnje za spodbujanje razvoja bralnih zmožnosti bi priporočili drugim (sodelavcem, strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, uporabnikom ...)?**
- 47. Prosimo, da zapišete, s katerimi institucijami sodelujete pri spodbujanju branja, razvijanju različnih pismenosti (npr. informacijske, bralne, vizualne pismenosti) in kakšne so oblike sodelovanja.**
- 48. Če obstajajo teme, vprašanja ali problematike, o katerih nismo povprašali, a bi bilo po vašem mnenju pomembno, da jih obravnavamo, vas vljudno prosimo, da svoje predloge, komentarje ali pomisleke zapišete spodaj.**

Zaključek

Verjamemo, da lahko s podanim predlogom longitudinalnega raziskovanja stopimo na pot spremljanja karierne poti in kariernega razvoja knjižničarjev, ki delujejo na področju spodbujanja branja in bralne kulture. Nujno je namreč, da tipični knjižničar po svojih bralnih značilnostih odstopa od značilnosti laičnih bralcev, saj lahko le na ta način pozitivno vpliva na razvoj branja v splošni družbi – v vlogi strokovnjaka pa tudi kot zgled.

Spodbujanje branja in bralne kulture je seveda eno od temeljnih poslanstev knjižnic in knjižničarjev, zato verjamemo, da je mogoče s tem vplivati na zaznano stanje na področju bralne pismenosti, odnosa do branja in znanja. Tudi najboljše spisani dokumenti ne bodo izboljšali stanja bralne kulture, če zapisnim dokumentom ne bodo sledile ustrezne aktivnosti, ki bodo vključevale tudi redno evalvacijo izvedenih aktivnosti. To velja tako na nacionalni ravni za celotno javnost kot za posamezne ciljne skupine prebivalcev in strokovnjakov. Menimo, da je pravi korak začeti načrtno vzpostavljati drugačno organizacijsko kulturo tam, kjer se spodbude za širšo populacijo (praviloma) začnejo: v knjižnicah, ki povezane (lahko) tvorijo najmočnejšo mrežo za vzpostavitev, krepitev in ohranjanje bralne kulture. Vsekakor za to potrebujejo ob ustreznih finančnih in materialnih virih strokovno kompetenten kader, ki redno obnavlja znanje in zavedanje o pomenu branja, branju samem in z branjem povezanih vsebinah. Napredek nevroznanosti prinaša niz pomembnih vpogledov tudi v sam fiziološki proces branja, zato bi morale biti tudi tovrstne vsebine v rednem načrtu letnih izobraževalnih aktivnosti strokovnih in tudi vodstvenih delavcev. Le odlično ozaveščena strokovna skupnost bo lahko, če bo povezana (zato so pomembna tudi strokovna srečanja), ob podpori odločevalcev gradila deželo bralcev.

Literatura

- Bralna kultura v knjižničnem prostoru: razmisleki o poti od knjižničarja pristočasnega bralca do knjižničarja profesionalnega bralca.* (2026). Znanstvena založba Filozofske fakultete UL.
- Fras Popović, S. in Vilar, P. (2025). K uporabnikom ali neuporabnikom?: pomen ustreznega doseganja in ozaveščanja odraslih v knjižnični dejavnosti. V P. Javrh (ur.), *Opolnomočenje: nove strategije doseganja in ozaveščanja odraslih* (str. 31–41). Andragoški center Slovenije.
- Fras Popović, S. in Vilar, P. (2026a). Collaboration – building block and stumbling block in teaching of information and reading literacy: Perceptions of academic

- and school librarians. *Candaian Journal of Information and Library Science* [v postopku objave].
- Fras Popović, S. in Vilar, P. (2026b). *Knjižnice: spodbujevalke bralnih navad knjižničarjev in knjižničark?* [Predstavitev prispevka]. Posvetovanje sekcij ZBDS »Novi horizonti? Podatki, knjižnice in tehnologije«, Maribor. https://www.zbds-zveza.si/wp-content/uploads/srecanja/Posvetovanje_2025/Fras_2025.ppsx?lang=sl
- Fras Popović, S., Vilar, P. in Javrh, P. (2025). Raziskovanje bralnih navad in bralne kulture slovenskih knjižničarjev: metodološka izhodišča. *Organizacija znanja*, 3(1-2). <https://doi.org/10.3359/oz2530004>
- Gerčar, J., Kovač, M., Blatnik, A. in Rugelj, S. (2024). *Knjiga in bralci VII: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2024*. UMco.
- Haramija, D. (ur.). (2025). *Bralni vzori 2*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/um.pef.8.2025>
- Haramija, D., Fras Popović, S., Ivanuš Grmek, M., Javrh, P., Jančič Hegediš, P., Jug, T., Kovač, M., Licardo, M., Mithans, M., Ograjšek, S., Pečjak, S., Puncer, M., Šek, P., Švab, K., Usenik, J., Vilar, P. in Voršič, I. (2025). *Bralni vzori: raziskava bralnih navad strokovnih delavcev v vrtcih, šolah ter splošnih knjižnicah*. Univerzitetna založba, Pedagoška fakulteta. <https://doi.org/10.18690/um.pef.2.2025>
- OECD. (2016). *Slovenija – prvi rezultati: spretnosti štejejo. Nadaljnji rezultati Raziskave spretnosti odraslih*. OECD Publishing. <https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2017/10/Skills-Matter-Slovenia-Slovenian-Version.pdf>
- Pečjak, S. (2025). Nekateri napovedniki bralnih navad vzgojiteljev, osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev. V D. Haramija (ur.), *Bralni vzori 2* (str. 5–22). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.pef.8.2025.1>
- Švab, K., Vilar, P. in Jug, T. (2025). Bralna kultura strokovnih in vodstvenih delavcev slovenskih knjižnic. V D. Haramija (ur.), *Bralni vzori 2* (str. 63–92). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.pef.8.2025.4>
- Zdolšek, M. (2025). *Bralne navade strokovnih delavcev v splošnih knjižnicah* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.